

EUROOPAN MERI-, KALATALOUS- JA VESIVILJELYRAHASTON SUOMEN OHJELMAEHDOTUKSEN 2021–2027 HYVÄKSYMINEN JA OHJELMAN EU-RAHOITUSOSUUKSIEN JAKO MANNER-SUOMEN JA AHVENANMAAN MAAKUNNAN KESKEN

Tausta

Euroopan unionin tiettyjä yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa hallinnoituja rahastoja koskevan yleisasetuksen (EU 2021/1060) 21 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on laadittava yhteistyössä 8 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kumppanien kanssa ohjelmia, joilla rahastoja pannaan täytäntöön 1 päivän tammikuuta 2021 ja 31 päivän joulukuuta 2027 välisellä kaudella. Ohjelmassa esitetään yleisasetuksen 22 artiklan mukaisesti toimintaympäristön analyysiin perustuva strategia, toiminnan sisältöä kuvaavat toimintalinjat ja erityistavoitteet, rahoitus, ohjelmaviranomaiset, mahdollistavat edellytykset sekä ohjelman kumppanuutta ja viestintää koskevat tiedot.

Yleisasetuksen 23 artiklan mukaan jäsenvaltioiden kansalliset ohjelmat hyväksyy Euroopan komissio. Kansallisesti esityksen Suomen ohjelmaksi hyväksyy valtioneuvoston yleisistunto valtioneuvoston ohjesäännön 3 §:n 10 kohdan mukaisesti.

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastoa koskevan asetuksen (EU 2021/1139) 8 artiklan mukaan kunkin jäsenvaltion on laadittava yksi ohjelma rahastosta osarahoitettavien unionin painopisteiden täytäntöönpanemiseksi. Suomessa tämä tarkoittaa, että on laadittava yksi toimintaohjelma, joka kattaa sekä Manner-Suomen että Ahvenanmaan. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:n 16 kohdan mukaan kalastusta ja kalastuselinkeinojen ohjaamista koskevissa asioissa maakunnalla on lainsäädäntövalta. Sama koskee muita rahastosta tukikelpoisia toimenpiteitä, jotka liittyvät esimerkiksi ympäristönsuojeluun, veneliikenteeseen tai elinkeinotoiminnan ja työllisyyden edistämiseen.

Ahvenanmaan itsehallintolain 59 b §:n 2 momentin mukaan, jos jäsenvaltiossa voidaan päättää vain yhdestä toimenpiteestä sellaisessa hallintoasiassa, jossa sekä maakunnalla että valtakunnalla olisi toimivaltaa, toimenpiteestä päättää valtakunnan viranomainen. Ennen päätöksentekoa asiasta on neuvoteltava maakunnan viranomaisen kanssa yhteisymmärrykseen pyrkien ja päätöksenteossa maakunnan viranomaisen näkökannat on otettava mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Ohjelman valmistelu

Suomen ohjelma on laadittu maa- ja metsätalousministeriössä. Ohjelman valmistelua on ohjannut työryhmä, jossa on ollut edustettuna ohjelman kannalta keskeiset viranomaiset sekä sidosryhmät niin elinkeinoelämän kuin ympäristönsuojelun puolelta. Lisäksi valmistelua ovat tukeneet meripolitiikan rahoituksen ohjausryhmä, paikallisen kehittämisen teemaryhmä sekä kalatalouden kehittämisryhmät.

Ohjelmaa on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä Ahvenanmaan maakunnan hallituksen kanssa. Maakunnan hallitus on ollut edustettuna ohjelman valmisteluryhmässä ja koko valmisteluprosessin ajan on käyty kahdenvälisiä virkamiesneuvotteluja ohjelman sisällöstä ja valmistelusta. Ahvenanmaan maakunnan hallitus toteutti alueellaan ohjelman lausuntokierroksen ja palautteen koostamisen.

Ohjelman valmistelua on Manner-Suomen osalta ohjannut hallitusohjelmaan perustuva ja valtioneuvoston periaatepäätöksenä 9.7.2021 hyväksytty Kotimaisen kalan edistämishjelma, joka asettaa kansalliset tavoitteet kalan kulutuksen kasvulle ja erityisesti kotimaisen kalan käytön lisäämiselle. Kotimaisen kalan edistämishjelman lisäksi tässä ohjelmassa tehdyt valinnat perustuvat yhdessä sidosryhmien ja tutkimuksen kanssa työstytyihin kalatalouden nykytila-analyysiin, SWOT-analyysiin ja tulevaisuusskenaarioihin.

Ahvenanmaan osalta valmistelu on perustunut Ahvenanmaan hallitusohjelmaan, Ahvenanmaan maakunnan kehittämis- ja kestävyysohjelmaan sekä Ahvenanmaan kestävään elintarvikestrategiaan. Ahvenanmaan maakunnan hallitus toimii myös kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteiden edistämiseksi.

Ohjelmaluonnoksesta pyydettiin lausunnot mm. asiaan liittyviltä ministeriöiltä ja muilta viranomaisilta, elinkeinon, ympäristönsuojelun ja muilta asiaankuuluvilta järjestöiltä ja maakuntien liitoilta. Lausuntoja saatiin 23.1.2022 mennessä 30 kappaletta. Lausunnot olivat suurelta osin positiivisia. Lausunnot on otettu huomioon ohjelmaesityksen viimeistelyssä tarkoituksenmukaisessa laajuudessa. Ahvenanmaan maakunnan hallitus antoi lausuntonsa toimintaohjelmasta 10.2.2022 ja siinä esitetyt näkökohdat on huomioitu ohjelman viimeistelyssä. Luonnonvarakeskus on tehnyt ohjelmasta SOVA-lain mukaisen ympäristövaikutusten arvioinnin.

Ohjelman rakenne säädetään yleisasetuksen liitteessä V ja se toimitetaan komissiolle sähköisessä tietojärjestelmässä. Ohjelman tulee olla myös Suomen ja komission välille laaditun kumppanuussopimuksen kanssa yhdenmukainen. Kumppanuussopimuksessa on määritelty yleiset tavoitteet ja periaatteet yleisasetuksen puitteissa toteutettaville rahastoille. Valtioneuvosto hyväksyi 22.11.2021 Suomen kumppanuussopimuksen toimitettavaksi Euroopan komission hyväksyttäväksi. Kumppanuussopimuksen toimittamisen jälkeen jäsenmailla on kolme kuukautta aikaa toimittaa rahastokohtaiset ohjelmat komission hyväksyttäväksi. Tämän vuoksi EMKVR-ohjelma on lähetettävä Euroopan komissiolle viimeistään 22.2.2022.

Ohjelman keskeinen sisältö

Suomen ohjelman tavoitteena on kalatalousalan kestävä kasvun tukeminen, alkutuotannon edellytysten turvaaminen, uudistumisen ja innovaatioiden vauhdittaminen sekä ympäristökysymysten yhä parempi huomioiminen. Monet kehityskulut tukevat toimialan kasvumahdollisuuksia: Kalan kysyntä kasvaa, koska kuluttajat haluavat lähellä tuotettua, terveellistä ja vastuullista ruokaa. Lisäksi ilmaston ja ympäristön muutokset vaativat ruoantuotannolta yhä enemmän kestävyyttä ja vastuullisuutta. Terveys- ja talouskriisit sekä elintarvikemarkkinoiden häiriöt korostavat kansallista huoltovarmuutta ja omavaraisuutta. Kalatalouden kestävällä kasvulla onkin myönteisiä vaikutuksia niin talouteen, kansanterveyteen kuin ilmastoon ja ympäristöön.

Tuet kohdennetaan erityisesti kestävästä kasvusta ja toimialan uudistumista tukeviin toimiin kalataloudessa sekä kalatalouden ympäristötoimiin. Ohjelmasta rahoitetaan lisäksi EU-asetusten edellyttämät kalastuksen valvonnan ja tiedonkeruun toimenpiteet sekä meripolitiikan toimia meriosaamiseen, merialueen valvontaan ja rannikkovartiostoyhteistyöhön liittyen.

Ohjelman vaikuttavuutta seurataan jatkuvan arvioinnin periaatteen mukaisesti. Arviointi kattaa koko kansallisen kalatalouspolitiikan vaikuttavuuden seurannan ja siitä saatavan tiedon avulla parannetaan alan valmiuksia hyödyntää uusia mahdollisuuksia sekä kykyä reagoida toimintaympäristön muutoksiin sekä lisätään hallinnon toiminnan vaikuttavuutta ja avoimuutta sekä edistetään kalatalouspolitiikasta käytävää vuoropuhelua.

Toimintaohjelman yksi keskeinen osa on SWOT-analyysi, jonka pohjalta on tunnistettu keskeiset tarpeet sekä laadittu ohjelman strategia. Tarvearvioiden pohjalta on tunnistettu ja kuvattu rahoitettavat toimenpiteet. Ohjelman rahoitussuunnitelmassa esitetään rahoituksen vuosittainen jakautuminen sekä kohdentuminen EU-asetuksissa säädetyille toimintalinjoille ja erityistavoitteille.

Ohjelman rahoitus

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahastoasetuksen liitteessä V on esitetty kunkin jäsenmaan EU-rahoituksen määrä. Suomen EU-rahoitus on yhteensä 71 755 962 euroa ohjelmakaudelle 2021–2027. Suomen kansallinen vastinrahoitus olisi yhteensä 68 563 000 euroa, josta Manner-Suomen osuus olisi hallituksen neuvotteluissa 7.-8.9.2021 vuoden 2022 talousarvioesitystä koskevan pöytäkirjamerkinnän mukaisesti 64 435 000 euroa. Ahvenanmaan maakunnan kansallisen vastinrahoituksen osuus olisi 4 128 000 euroa.

Rahoitus jaettaisiin unionin toimintalinjoille ja erityistavoitteille seuraavasti:

Toimintalinja	Erityistavoite	Unionin rahoitusosuus ilman teknistä tukea	Unionin rahoitusosuus teknistä apua varten	Kansallinen julkinen rahoitusosuus	Yhteensä
TL 1: Kestävän kalastuksen ja vesien elollisten luonnonvarojen ennallistamisen ja säilyttämisen edistäminen	1.1.1 (Kalastuksen kehittäminen)	10 892 282	653 537	11 032 058	22 577 877
	1.1.2 (artiklat 17 ja 19)	496 812	29 809	503 188	1 029 809
	1.2 (Moottoreiden vaihto)	508 736	30 524	515 264	1 054 524
	1.3 (Tilapäinen lopettaminen)	49 681	2 981	50 319	102 981
	1.4 (Valvonta ja tiedonkeruu)	16 176 208	970 572	16 383 792	33 530 572
	1.5 (Merentakaiset alueet)	0	0	0	0
	1.6 (Ympäristötoimet)	6 289 626	377 378	6 370 338	13 037 342
TL 2: Kestävien vesiviljelytoimien sekä kalastus- ja vesiviljelytuotteiden jalostuksen ja kaupan pitämisen edistäminen ja siten unionin elintarviketurvan edistäminen	2.1 (Vesiviljelyn kehittäminen)	14 229 698	853 782	14 412 302	29 495 782
	2.2 (Jalostus ja kauppa)	11 516 109	690 967	11 663 891	23 870 967
TL 3: Kestävän sinisen talouden mahdollistaminen rannikko-, saari- ja sisämaalueilla sekä kalastus- ja vesiviljely-yhteisöjen kehittämisen edistäminen	3.1 (Paikallinen kehittäminen)	5 057 549	303 453	5 122 451	10 483 453
TL 4: Kansainvälisen valtamerien hallinnoinnin vahvistaminen sekä turvallisten, turvattujen, puhtaiden ja kestävästi hoidettujen merten ja valtamerien mahdollistaminen	4.1 (Meripolitiikka)	2 477 603	148 656	2 509 397	5 135 656
Tekninen tuki	5.1 (Tekninen tuki/ei flat rate)	0	0	0	0
Yhteensä		67 694 304	4 061 658	68 563 000	140 318 962

EU-rahoituksen jako Manner-Suomen ja Ahvenanmaan kesken

Maa- ja metsätalousministeriö ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus ovat virkamiestasolla valmistelleet ehdotuksen varojen jaosta siten, että Ahvenanmaan osuus olisi yhteensä 4 128 000 euroa eli 5,75 %. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston ohjelmakaudella 2014–2020 Ahvenanmaan osuus oli vastaavasti 5,75 %. Ahvenanmaan maakunnan hallitus on 10.2.2022 hyväksynyt kirjallisesti yhteisesti valmistellun jakoesityksen EU-rahoituksen jakamisesta Ahvenanmaan ja Manner-Suomen kesken.

Ehdotuksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö valtuutettaisiin siirtämään ohjelmakauden aikana Ahvenanmaalle rahaston EU-rahoitusosuudet sekä sopimaan tarkemmin rahoituksen kohdentamisesta eri unionin prioriteeteille. Maa- ja metsätalousministeriö ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus valtuutettaisiin sopimaan myös vähäisistä muutoksista jako-osuuksiin rahaston varojen mahdollisimman korkean ja tarkoituksenmukaisen käytön varmistamiseksi Suomessa.